

Lada ŽIGO

FILOZOFIJSKA TAPISERIJA SVIJETA

Može li itko izreći frazu da je poezija danas mrtva? Ona možda ne vrišti na tržištu, ali živi, diše, pjeva, stvara tihe taktove, svoje skladbe, neoglušena na žamor svoga vremena. Nije nijema, samo je treba znati čuti.

U svom eseju "Obrana pjesništva" Ante Stamać piše: "No, pjesništvo živi. O njegovu umiranju nije bilo govora ni u slavnom Ujevićevom eseju *Sumrak poezije* iz 1929. godine. Bilo je govora o mogućem, nikada poželjnom, gubitku „svih oblika i sadržina”, no to je nešto posve drugo. U tom smislu Tin Ujević je dobro predvidio današnje stanje. Mnogi pjesnici, naime, ne imajući nikakva smisla za oblikovanje i nikakve moći rasuđivanja glede problema svoga vremena i svijeta, doista niti što oblikuju niti kažu što važno. Buncaju svoja spolna snoviđenja, rugaju se bližnjima, prostače - služe se, dakle, u *vlastitu, izvornom* jeziku vrlo ograničenim nizom frazema.... -uglavnom, njima su epohalno nestali "svi oblici i sve sadržine".

Stamać će dalje naglasiti da je pjesništvo prirodno stanje ljudskog bića, mnogima čak i smisao života i tu esencijalnu bit pjesništva poantirat će stihovima S. S. Kranjčevića:

*Meni Bog je pjevat reko,
I ja vršim Božju volju,
I ja jedem srce svoje.*

Poezija je, dakle, duhovni poriv bića koje se zateklo u svijetu, prirodna potreba da se jezikom izaziva misterij postojanja. Dok je god u čovjeku dubokog osjećaja postojanja, dotle mora biti i poezije. Drugim riječima, poezija, kao duševna potreba, ne podliježe ni vremenima ni običajima.

Nekoliko je duševnih tipova pjesnika, rekao bi Vinko Brešić - jedni su oni širokih gesta, nesretni u postojećem, oni koji žele buntom, znatiželjom nadmašiti okvire postojanja koje ih guši - takvi bi bili Matoš, Ujević, Krleža, barem u mladim danima. Takvi bi bili, dodajmo, svi pjesnici s dubokim iskustvom egzistencije - Gotovac, Mihalić, Slaviček, Šoljan, svi oni koji prazninu ispunjavaju nemirnim osjećajima straha, bijega, praznine, smrti. Drugi oprezno usklađuju unutarnje prostore s vanjskim, nalaze ravnotežu, brinu za mjeru duše i stvari - takav bi bio Dragutin Tadijanović. A treći? Treći, poput Ujevića, imaju vijorne kose, visoka čela, žude široke prostore i vidike, ali u njima nema velike spoznajne

ni pjesničke razmetljivosti - u njima svijet leluja, takav kakav jest, a oni u njemu mirno upisuju svoje tragove. Pjesništvo takvih je smirujuće - u lirici takvih stoika vlada neko čudno pomirenje subjekta sa svijetom, gotovo ravnoteža stvorenog i užitak odgonetanja čovjekovih koraka u tihom vremenitosti. Takvi pjesnici, koji introvertno grade svoju kuću postojanja, bili bi Nikola Šop, Nikola Miličević, Ivan Golub, Enerika Bijač.

Miran, oplemenjujući lirski prostor, gotovo spokojan, bez bijesa, bez vapaja ili patetičnih doziva - to bi bio prostor pjesnikinje Enerike Bijač iza koje stoje već mnoge zbirke u kojima čovjek hodočasti svijetom i grli ga riječima - zbirka „Put“ (1998.), „Samo je beskraj kraj“ (2001.) „Školjka“ (2003.), „U mogućem krajoliku“ (2006.), „Riječ do riječi“ (2008.). I u prozi je lirik - u romanu „Samo ljubav ostaje“ vraća se u prošlosti uz miris jutarnje kave i duhom asimilira prohujalo vrijeme (političke procese u „Podravci“ i povijest svoje obitelji), asimilira život koji je stalno prisutan, poput vječne jeke. Vrijeme je i u njezinoj prozi čuvar života, koji nas uvijek nanovo iznenađuje svime što je pohranio u sebi. Metaforički, vrijeme je u njezinoj knjizi vjetar koji donosi otpatke odasvud, ali ih i odnosi, pročišćuje život — stoga je i povijest „Podravke“ u knjizi oblikovana kao kovitlac misli, emocija, uspomena, kovitlac koji ispunjava ljudski život. Istinski pjesnik ne može se skriti ni u prozi.

Hodanje Enerike Bijač kroz svijet jest poput čitanja rastvorene knjige života, rasutih znakova i slova koje pjesnik mora umijećem pjevanja objediniti kako bi preda nas stavio dirljivo, živo štivo života, lirsku fresku u kojoj će svatko prepoznati i vlastitu egzistenciju. Sve već jest, priroda je tvorac, a ne čovjek i stoga lirik robuje i vlastitoj pjesmi - pušta simfoniju svijeta i riječi, poput haiku pjesnika meditira o stvorenom, iznosi ljepotu, ne nagrđuje je nikakvim osobnim nezadovoljstvom, potiskuje svoje „ja“, sugerira nam „mi“. Nevjerojatna osjećajnost za Drugog i Drugo vlada u stihovima Enerike Bijač, pjesnikinje koja je naindividualna dok duboko zaranja u ljudsko postojanje, pa bilo to i svakodnevno, bezvremeno gledanje neba, sunca ili pučine. Umjesto sukoba „ja“ i svijeta, u njezinim, često pejsažnim pjesmama, vlada primirje svakoga i svega sa svime, zajednički usud prolaznosti na vječnom kotaču života.

“Tako je sve/ što sam zapisala, sve što sam/naslikala - ma, sve je to jedna knjiga,/jedna slika - isto sunce/ista kap/isti grumen i kamen, isti dah -/priča. Životom zaslužena!”/, reći će u jednoj pjesmi u zbirci “U mogućem krajoliku”. Enerika ne podmeće svoju dušu kao zrcalo svijeta, nego promatra rasprostrt svijet i utiskuje ga u sebe, čak i u jednostavnoj pjesmi iz “Putu”: “Vrata/izlaze/na blakon/balkon/na ulicu/ulica/na trg/Trg je/otvoreno/nebo.”/

Subjekt u poeziji Enerike Bijač jest svijet sam - pjesnički subjekt ga, dakle, pustolovno spoznaje, prati, opjevava njegove tajne i tragove i stoga, zbog tog motiva vječnosti koja čovjeka okreće daleko unatrag i daleko ispred, u njezinu

pjesničkom svijetu nema onog egzistencijalno natmurenog i nametljivog ega koji *vlastiti* svijet hoće razobličiti, podrediti ga svojoj taštini, udahnuti ga i iskašljati van. Njezina poezija nalik je na smirene udisaje i izdisaje u beskrajnom prostoru slutnji u kojem je čovjek zadan - samo se lirskom riječju treba iskopati iz križaljke postojanja i naći onu...pravu riječ. A u tom imenovanju Enerika Bijač je pravi virtuoz lirskih riječi. Njezini stihovi, u kojima je čest motiv vode kao ogledavanja, motiv protoka, kao da su veliki slap života što nas oplahnjuje. U stihovima iz zbirke "Riječ do riječi" kaže: "Riječ do riječi ja sam/okrhak kamena, kap vode/ što slapimice pretače me dok prebivam/između uma i srca život smoj/stalno između.../ I kada to kaže, tada dijeli esenciju sa svima nama, kao da pjeva o našoj sudbini, ljudskoj, a ne svojoj. I zato je njezina poezija metafizična i altruistična - gotovo u svakoj njezinoj pjesmi osjećamo zajedničku svemirsku mijenu, kretanje iz jučer u danas, iz danas u sutra, plutanje u vremenitosti i sklonjeni smo nekom smirujućom izmaglicom u kojoj se naziru konture svega, u kojoj nam je sve i blisko i daleko. I imamo vremena, ne žuri nam se, divimo se sivo-bijelom misteriju svijeta, daleko od gradova i asfalta, uzdižemo prirodne i odbacujemo urbane mitove. Čovjek u Enerikinim pjesmama nije uznemireno biće prostora u kojem ima svoju ulogu, funkciju, interes, nego strpljivo biće vremena. A u vremenu, u protežnosti svi smo jedni te isti. "U svakom koritu/ista voda,/ u svakoj šalici -/čitavo more... modro/i duboko - vječno oko.../Jedan jedini svijet/, pjeva u zbirci "U mogućem krajoliku".

Zadivljuje me Enerikin lirski izraz, ta skokovita igra riječi, slikovitost izražavanja, razasutost slika i detalja, a koja opet na koncu stvara emocionalni sklad. Enerika u svijetu, u bekraju stvorenog, ima izoštreno oko za detalj (za kamen, za slap, za cvijet, za most, za sunce), a i pjesnički sluh za nijemost kozmosa. Vidi kroz sjenke, a znade zasijeniti vidljivo. I pjesnikinja je i slikarica prirode - bilježi stihove i perom i kistom i stoga su oni tako suptilni i višebojni. Enerikine pjesme donose smiraj u pretakanju malog i velikog (oblutka i kozmosa, kapi i vode) jer ona ima visoko razvijenu filozofsku svijest o oduhovljenosti svemira, o sveprosutnosti duhovnog i zato u poeziji uzima ulogu strpljiva tragača. U mikrokozmosu ogleda se makrokozmos, nije potrebno ništa više stvarati, samo imati moć riječi da se božansko kretanje oimeniči. Stoga je posljednja njezina zbirka prepuna riječi posvećenih rječima. "Navodiš me u nevidljivo/opipaj neopipljivo izgovori/ pod kapom Nebeskom - riječ./, reći će u pjesmi "Sa izvora", a u pjesmi "Slovkam" pjevat će: ..."ti malo ti veliko/ slovo/uriječi sebe mene/uberi u svoje plodove/ oriječi/. A jedna pjesma nosi naslov "Oimeničeni život" i kao da taj naslov sažimlje sav pjesnički svijet Enerike Bijač - sve kiše, lopoče, vode, zvijezde, obale, sve rasuto, postojeće, sve što je emanacija božanskog treba samo dojmljivo izgovoriti, tajnu u vidljivo pretopiti.

Nevjerojatan humanizam izvire iz poezije Enerike Bijač u kojoj se u svemu,

baš u svemu ogleda Duša Svemira - a to je zato što voli i ljubi svijet, bez obzira na svoje postojanje u njemu. I dok daleke prostore u rubnim slikama sastavlja, kako piše u pjesmi "Imenom svojim", ne boji se nedovršenosti, ne boji se onoga što će joj izmaknuti, ne boji se smrti. Dapače, u pjesmi "Uistinu osjećam" u zbirci "Školjka" pjeva: "I umrijet ću zanesena. Radoznala i zaigrana.../U ovom vremenu metamorfoze moje početne tvari - u/smrt zagledavam - u život sam zaljubljena./A zanos je moja trajna ravnoteža./

A da bi čovjek imao toliki spoznajni zanos, utopio se u metafizičkom izjednačenju življenja i umiranja, mora se rusoovski vratiti prirodi - otuda toliko pej-saža u Enerike, ponajviše u zavičajnoj zbirci "Samo je beskraj kraj", otuda toliko carstvo čuvstava i osjećaj beskraj u kojem ni smrt nije više mračna, nego je dio života u kojem svi zajedno i neizvjesno jesmo.

Stalno, vječno bivanje - to je ontološki zanos Enerike Bijač i stoga ona pjeva: "Mudrost vremena opet mi u grudima preokreće svijet!" Sav njezin opus mogli bismo nazvati poetskom filozofijom - umjesto pojmovima, ona rastvara svijet lirskim riječima, ali pogađa bit. Osvaja i um i srce, govori, ali nas i pušta uljuljka-ne u nedorečenosti. "Ma pusti priču neka ide... Priča bez kraja najbolji je kraj", reći će, kao da opet ostavlja svoju pjesmu da, kao posađeni cvijet, živi dalje svoj vlastiti život.

Enerika Bijač želi ostati izgubljena u svijetu, zapletena riječima, jer samo onaj tko uvijek traži sebe jest čovjek. Trebamo se bojati onih koji su svoj svijet našli - oni određuju, propisuju, podučavaju. A toplo ljudsko biće poput Enerike u sve-mu vidi spiritus movens, pokretačku energiju koja stvara mnoštvo drugih stvari i oblika. Baš zato što je sve nedovršeno, čovjek ne može sebe nametnuti drugome. "Taj dodir/ graničja i bezgraničja, taj magličasti/ sjaj/zaluđuje me/dok vrtim krug oči u oči/ s vodom... i grlim/ u krug/svu tu tišinu što se ugnijezdila/ u krošnji jablana/i blagost što se raznježila u brezama/, reći će u jednoj pjesmi, prepuštena pretapanju svih oblika, zvukova i stvari što svakoga dana stvaraju novu tapiseriju života.

Enerika Bijač pokazuje izniman smisao za literarnu rečenicu, za unutarnji ži-vot književnoga teksta koji se grana u brojne metafore, a to je stoga što joj je duša pretpostavka jezika. Ona, naime, nije usmjerena samo na jezik, artifizijalnost, na puko stihotvorstvo, nego na dubinu života i stvari, a iz nijansiranih emocija i misli (samo)oblikuje se i rečenica. Ritam njezine duše stvara i ritam teksta. Tako su govorili i stari Grci: Drži se stvari, a riječi će poteći same.

Tako piše i Enerika - duboka senzibilnost nagrađuje je ljepotom izražavanja. Riječi se nude onima i samo onima koji znaju osjećati.